

Проект

«Сприяння розвитку професійної освіти в аграрних коледжах
України» (FABU), 2 фаза UKR 21-01

ДОСЛІДЖЕННЯ

на тему:

**«Розвиток та інституціоналізація додаткових
складових сучасної освіти дорослих»**

Автор:

Володимир ЗЕЛЕНИЙ

В.о. директора ВСП

«Верхньодніпровський фаховий
коледж ДДАЕУ»

Співавтор:

Ханс Георг Хассенпфлюг

Керівник проекту FABU

Зміст

Зміст	2
Передмова	3
1. Освіта дорослих - розвиток та виклики	5
1.1. Термінологія.....	6
1.2 Виклики	6
1.3 Особливості навчання дорослих	7
2. Проєкт FABU у період з 2021 по 2024 рік.....	8
2.1 Попередні застереження	8
2.2 Людський капітал як рушійна сила соціально-економічного розвитку України.....	8
3. Актуальний стан нормативно-правового забезпечення освіти дорослих	10
4. Заходи з розвитку освіти дорослих.....	12
4.1. Просування змін у законодавстві.....	12
4.2. Регулювання переліку професій.....	13
5. Підсумки та висновки	14

Передмова

Щоб не залишитися позаду швидких технологічних і соціальних змін, люди повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію. Пандемія коронавірусу, глобальні війни, цифровий та «зелений» переходи прискорили наш темп життя, навчання та праці. Фахівцям необхідно постійно оновлювати свої знання, навички та компетентності, щоб не допускати розриву між їхньою освітою та підготовкою та вимогами ринку праці, який швидко змінюється.

Навчання впродовж життя - це модне слово, яке набуває все більшого значення в нашому суспільстві. Термін «навчання впродовж життя» виражає той факт, що навчання не закінчується зі школою, курсами чи університетом, а має продовжуватися і в дорослому віці як найдовша фаза освіти. Все більше і більше людей регулярно продовжують свою освіту, здійснюють перекваліфікацію та/або навчаються новому під час «трудової діяльності». У дуже динамічному світі праці навчання та підвищення кваліфікації набуває все більшого значення - тому стояти на місці в освіті не можна. Прямолінійний життєвий шлях (школа-робота-пенсія) все частіше виявляється феноменом минулих поколінь.

У цьому контексті слід зазначити, що освіта дорослих є основним компонентом навчання впродовж життя. Середня тривалість життя в усьому світі становить приблизно від 50 до 90 років і постійно зростає. Це означає, що ми будемо жити активним життям щонайменше від тридцяти до понад шістдесяти років після закінчення школи - нинішня система освіти просто не передбачає цього.

Програми навчання дорослих існують у багатьох європейських країнах з початку 19 століття. Виходячи з кількості провайдерів, пропонованих заходів та учасників, в Україні освіта дорослих перетворилася на великий освітній сектор лише за останні три десятиліття.

Навчання дорослих може включати як власне підвищення кваліфікації, так і надолуження пропущеного під час колишнього навчання та оновлення наявних знань. Наявні організовані освітні пропозиції мають на меті надати дорослим учням знання для їхніх вчинення власних дій, для взаємодії з іншими колегами, для збереження та подальшого розвитку власної індивідуальної та соціальної ідентичності, а також для орієнтації в існуючих системах цінностей.

Програми освіти для дорослих варіюються від набуття базових навичок і надолуження знань, отриманих після закінчення школи, до навчання комунікативним і ключовим навичкам, а також іноземним мовам і підтримки дорослих у різних ролях і сферах життя - наприклад, у сім'ї або під час дозвілля - через сімейну, медичну, екологічну, споживчу, дозвілєву або культурну і політичну освіту.

Крім того, існує сфера професійної адаптації та підвищення кваліфікації, пов'язаної з роботою. Ці освітні пропозиції надаються державними або громадськими, некомерційними, комерційними або внутрішньогосподарськими закладами освіти, іноді в рамках розподілу праці, іноді на умовах конкуренції між собою.

Курси, семінари та тренінги проводяться співробітниками на умовах неповної зайнятості або на волонтерських засадах, але дедалі більше їх також проводять позаштатні або постійні члени колективів, лектори, керівники курсів або тренери.

За рахунок програм освіти дорослих вдається вирішувати проблеми, до яких традиційна система освіти і навчання їх не підготувала, і таким чином заповнити важливу прогалину.

Зокрема, сектор неакадемічної безперервної освіти часто не підлягає державному регулюванню. Це має велику перевагу в тому, що провайдери навчання можуть швидко реагувати на соціальні виклики та тенденції.

Якщо поглянути на загальний розвиток освітніх пропозицій, то результати дослідження, проведене в рамках проекту FABU, свідчать про значне зростання останніми роками пропозицій щодо професійної та пов'язаної з роботою безперервної освіти, тоді як пропозиції політичної освіти послідовно скорочуються. Крім того, постійно зростає кількість програм для здобуття формальних ключових кваліфікацій. Такі теми, як медична освіта, вивчення іноземних мов та набуття ІТ-навичок, також високо цінуються як провайдерами, так і споживачами.

Ці зміни чітко вказують на те, що провайдери освіти дорослих повинні реагувати на соціальні виклики та поточні потреби в різних сферах життя дорослих та відповідно редагувати свої програми.

Тому освіта дорослих є фундаментальною основою освіти. Вона

- покращує перспективи працевлаштування
- сприяє особистому та/або професійному розвитку
- сприяє, наприклад, набуттю таких навичок, як критичне мислення

Освіта дорослих також сприяє соціальній згуртованості та посилює конкурентоспроможність компаній/підприємств і української економіки в цілому.

Однак, коли справа доходить до фінансування, освіта дорослих майже завжди виявляється «бідним родичем». Без прихильності приватних осіб, приватних організацій, компаній та асоціацій освіта дорослих стала б сумною сторінкою в історії. Наприклад, коли потрібно щось швидко впровадити, на швидке вирішення від класичних закладів освіти навіть не чекають: В Україні, наприклад, курси першої

медичної допомоги були ініційовані та організовані одразу на початку війни різноманітними приватними структурами.

Не зважаючи на цю проблему, важливість освіти дорослих зараз не викликає сумнівів і на політичному рівні. Наприклад, політичні органи ЄС визначили освіту дорослих як пріоритетну тему для навчання в Європейському освітньому просторі на період 2021-2030 років.

1. Освіта дорослих - розвиток та виклики

Доповнення очного навчання онлайн-форматами не є новим методом у навчанні, підвищенні кваліфікації та перепідготовці. У минулому цифрові формати часто були лише «приємним доповненням» або «технічним трюком». Зараз діджиталізація є невід'ємною частиною суспільства в усьому світі, і все частіше зустрічається в освіті.

Перший дискурс про цифрове навчання в освіті дорослих датується 1990-ми роками. У минулому цифрові розробки в різних країнах були, як правило, добровільними рішеннями, прийнятими закладами освіти. Самі освітні системи, як правило, неохоче сприймали цифрові методи навчання. Ситуація докорінно змінилася зі стрімким поширенням коронавірусу в березні 2020 року, що спричинило глобальну кризу. Це привернуло більшу увагу до змішаного навчання в освіті дорослих. Війна в Україні ще більше активізувала використання цього методу передачі знань і більш-менш змусила українське суспільство перейти на цифрові форми навчання. Це призвело до фундаментальних змін у приватному та професійному житті, економіці, медицині та освіті.

Наслідок: українські учасники освіти дорослих сьогодні потребують гнучких форм викладання/навчання з точки зору простору, часу та змісту, які б достатньою мірою враховували їхній життєвий контекст та індивідуальні навчальні потреби. Але установи, які пропонують послуги з освіти дорослих традиційно все ще планують свої програми та пропозиції виходячи з наявних приміщень, профілю закладу та/або спектру курсів, які пропонують викладачі.

Дискусія про цифрові шляхи навчання також увійшла в українську освітню політику і все більше впливає на рішення, що приймаються в ній.

Наразі можна констатувати, що багато освітніх програм для дорослих учасників відбуваються в онлайн-форматі, щоб уникнути пов'язаних з війною ризиків, притаманних зустрічам в аудиторіях. Такий підхід вимагає наявності комплексної мережевої структури закладів та доступності професійних, перевірених на якість програм. Лише за таких умов всі бажаючі зможуть отримати необхідні знання, навички та вміння.

1.1. Термінологія

Відповідно до стандартної термінології ЄС IATE («InterActive Terminology for Europe»), «змішане навчання» (або «інтегроване навчання») означає поєднання традиційного очного викладання (у визначеному фізичному місці) з етапами онлайн-навчання. Окремі фази або елементи можуть бути дуже різними.

Це поняття закріплене широким спектром термінів у німецькій та англійській мовах. Таким чином, під змішаним навчанням розуміють «спосіб навчання, який поєднує традиційні уроки в класі з уроками, що використовують комп'ютерні технології та можуть проводитися через мережу «Інтернет» або «навчання, при якому студенти отримують частину навчання в класі, а частину - під час самостійного навчання або навчання під керівництвом в Інтернеті».

У сучасній практиці суто онлайн-формати також називають «змішаним навчанням», якщо вони складаються з чергування синхронних та асинхронних форм навчання. Це призводить до плутанини. Терміни «змішане» і «гібридне» слід чітко розмежовувати і не використовувати як синоніми, саме тому в огляді за 2020 рік «змішане навчання» визначається як «належне використання поєднання теорій, методів і технологій для оптимізації навчання в конкретному контексті».

Експерт з електронного навчання Лейла Сіраган (Leyla Ciragan) з Цюрихського університету в своїй електронній книзі «Змішане навчання» стверджує, що, в її розумінні, змішане навчання просто означає, що освітній захід пропонується за допомогою «змішаних» засобів масової інформації.

1.2 Виклики

Виклики змішаного навчання полягають у наступному

1. Брак цифрових компетентностей. Для того, щоб мати змогу використовувати поєднання очного та онлайн-навчання, потрібно більше, ніж просто отримати доступ до Інтернету чи до відповідного пристрою. Наприклад, навички цифрової комунікації та використання цифрових інструментів є важливими компетентностями для онлайн-навчання серед відповідальних осіб та учасників.

→ **Вимога:** Покращити цифрові навички серед учасників та тренерів.

2. Брак здібностей до самонавчання. Змішане навчання означає, що (значна) частина освітнього процесу залишається сферою відповідальності самих здобувачів освіти. Учасники повинні вміти самоорганізовуватися та ефективно навчатися самостійно.

→ **Вимога:** Посилити здібність здобувачів освіти до самонавчання.

Діаграма: Заходи для розвитку навичок самонавчання

Джерело: Власне зображення

3. **Брак навичок цифрового викладання:** Успіх змішаного навчання також залежить від роботи викладачів. Поєднання синхронного та асинхронного навчання вимагає іншого підходу: Підтримка контакту з учасниками, передача відповідальності здобувачам освіти, організація цифрової групової роботи та правильне використання медіа в онлайн-курсах – це теми, які також є новими для багатьох викладачів.

→ **Вимога:** Підготувати викладачів до цифрових методів передачі знань.

Резюме: Змішане навчання часто зазнає невдачі не через технічні перешкоди, а скоріше через брак досвіду роботи з цифровим навчальним контентом, новими інструментами та спеціальною дидактикою.

1.3 Особливості навчання дорослих

У порівнянні з процесом навчання дітей, дорослі здобувачі освіти характеризуються спеціальними особливостями, які також можуть створювати труднощі в освітньому процесі:

- індивідуальний життєвий досвід набагато комплексніший, ніж у дітей;
- стилі навчання, стратегії та навчальні інтереси дуже відрізняються. Дорослі більш схильні до навчання, коли в їхніх життєвих ситуаціях виникають відповідні потреби;
- мотивація до навчання зростає, коли дорослі через додаткову освіту отримують підтримку у вирішенні власних проблем;
- дорослі вчаться тому, що вони можуть швидко інтегрувати у свої наявні розвинуті когнітивні навички. Для того, щоб вивчити повністю новий матеріал або навчитися незнайомим діям, їм потрібні вагомі причини;
- про участь у заходах з підвищення кваліфікації дорослі вирішують використовуючи модель «витрата-вигода».

Ці особливості дорослих здобувачів освіти необхідно враховувати і заохочувати під час організації заходів з безперервної освіти.

2. Проєкт FABU у період з 2021 по 2024 рік

2.1 Попередні застереження

У 1950-х і 1960-х роках економісти встановили, що розгляд лише факторів виробництва - праці та капіталу - не може повністю пояснити різні темпи зростання валового внутрішнього продукту в різних країнах, особливо в країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою. Подальші наукові дослідження в наступні десятиліття визначили освіту як чинник досягання адитивного ефекту в процесі формування економічного мислення. Цьому сприяв диференційований аналіз впливу освітніх процесів на продуктивність окремих компаній та на результати діяльності народного господарства.

Поряд з пов'язаними поняттями «освіта» та «продуктивність», з 1990-х років у наукових та політичних дискусіях утвердилися такі терміни, як «людський капітал» та «людські ресурси». Ці терміни позначають сукупність економічно корисних навичок, знань і поведінки працездатного населення країни. Вони виражають той факт, що тільки освіта дійсно дозволяє людині стати економічно продуктивною, так само як земля стає економічно значущою лише з початком її обробітку. Статистично людський капітал можна виміряти лише опосередковано, використовуючи соціальні показники (наприклад, тип шкільної освіти). Тому витрати на освіту, професійну підготовку та підвищення кваліфікації слід розглядати як інвестиції в людський капітал.

Однією з цілей проєкту FABU є з одного боку аналіз ситуації у сфері освіти в аграрних коледжах України на тлі поточних наслідків політичних, економічних і соціальних потрясінь та впливу війни на формування людського капіталу в Україні, з іншого - формулювання висновків і визначення заходів для покращення/збільшення їхнього внеску в економіку країни.

2.2 Людський капітал як рушійна сила соціально-економічного розвитку України

На відміну від інших ресурсів, людський капітал є відновлюваним, але його створення та відтворення потребує особливих підходів, у тому числі у сфері правового регулювання.

Освіта дорослих є ефективним інструментом розвитку та відновлення людського капіталу. Тому будь-які зміни в цій сфері мають залишатися в постійній увазі суспільства, провайдерів освіти та державних інституцій.

Зважаючи на важливість проблеми, німецько-український проєкт FABU взявся дослідити цю тему з різних боків у період з 2021 по 2024 рік. Починаючи з питання **«Чому?» ...**

Креативність, критичне мислення, комунікація та співпраця - ці навички вважаються надзвичайно важливими для життя у 21 столітті. Для того, щоб молодь могла їх набути, потрібні принципово нові навчальні середовища.

... FABU визначився з напрямом підтримки реформування «Куди?»...

Деякі коледжі вже поставили собі за мету зробити навчання більш незалежним, більш цифровим і більш доступним. Ми супроводжуємо тих, хто також хоче стати на цей шлях і потребує підтримки в цьому.

... що б нарешті дати відповідь на питання «Як?».

FABU та вся команда експертів використовують свій досвід, щоб надихати та підтримувати аграрні коледжі та викладачів у зміні умов навчання, переосмисленні ролей та зміцненні співпраці з метою проектування роботи таким чином, щоб коледжі стали місцями, де кожен може розвиватися та розкривати свій потенціал.

З цією метою в останні роки були проведені, зокрема, такі дослідження:

- Дослідження стану підвищення кваліфікації та перепідготовки викладачів в аграрних коледжах України
- Аналіз нормативно-правових актів у сфері фахової передвищої освіти.

На основі цих досліджень були зроблені рекомендації щодо організації та розвитку системи освіти дорослих (викладачі коледжів), а також розроблені рекомендації щодо її вдосконалення. Особливу увагу було приділено покращенню правового забезпечення.

Освіта дорослих як інструмент розвитку та відтворення людського капіталу важлива для кожного суспільства, але для України вона набуває особливого значення в умовах війни.

Україна потребує розробки сталої та послідовної політики у сфері освіти дорослих, оскільки це питання має не лише соціально-економічний та культурний вимір в умовах агресивної війни з боку Росії, але й є питанням національного та державного виживання.

Відповідно, моніторинг та аналіз змін до законодавчої бази (впровадження або відхилення пропозицій щодо покращення правового регулювання) має бути в центрі уваги громадськості.

Формування переліку дій (To-Do-Liste), необхідних для розвитку освіти дорослих може сприяти прийняттю важливих рішень і вивести Україну на шлях сталого розвитку.

3. Актуальний стан нормативно-правового забезпечення освіти дорослих

Аналіз ситуації у першому півріччі 2024 р. дозволяє зробити висновок про в цілому негативну ситуацію у сфері освіти дорослих.

Головними проблемами залишаються такі:

- не ухвалено Закон України «Про освіту дорослих» (прийнято за основу ще 12.01.2023)
- не ухвалено Закон України «Про Національну систему кваліфікацій»
- відсутні будь-які передумови та ініціативи щодо внесення змін до частини 3 статті 53 Конституції України щодо інституціоналізації освіти дорослих
- не втратив чинність Закон України «Про професійний розвиток працівників»
- не пройшов навіть перше читання поданий до ВРУ 13.11.2023 проект Закону «Про ветеранське підприємництво» <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43186>

Хоча окремі кроки, спрямовані на покращення правової ситуації у сфері освіти дорослих, були зроблені. Склалася ситуація, коли навіть напрацювання загальної концепції/концептуальних засад у цій сфері бачимо у окремих авторів, а не інституцій.

Можна відзначити тільки окремі кроки:

- 01.04.2022 ВРУ ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2179-20#Text>
- 09.05.2024 ВРУ прийняла за основу проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці та інших питань» за реєстр. № 9630 від 21.08.2023 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3704-20#Text>
- затвердження професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб» та його внесення до Реєстру кваліфікацій <https://register.nga.gov.ua/profstandart/fahivec-iz-suprovodu-veteraniv-vijni-ta-demobilizovanih-osib>. Значення цього акту не можна недооцінювати, але він не є системною зміною ситуації.

Вищезгадані законодавчі акти фіксують незначний прогрес. Однак вони не є достатніми для виконання законодавства ЄС та стандартів, необхідних для вступу до ЄС у Главі 26 «Освіта та культура» Звіту ЄК від 08.11.2023 про стан виконання Україною зобов'язань щодо вступу до ЄС.

Стан нормативно-правового забезпечення освіти дорослих (внесення змін, ухвалення тощо) наразі має такий вигляд (див.рис.1).

№ з/п	Закони	Зміни	Розгляд у ВРУ	Ухвалено в цілому
1.	Конституція України	-	-	-
2.	Закон України «Про освіту дорослих»	-	Прийнято за основу	-
3.	Закон України «Про Національну систему кваліфікацій»	Проект МОН https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/gromadske-obgovorennya/2023/08/31/HO-ZU.NSK.MON.projekt31.08.2023.doc	-	-
4.	Закон України «Про ветеранське підприємництво»	-	Зареєстровано у ВРУ	-
5.	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування національної системи кваліфікацій»	-	Ухвалено в цілому	+
6.	Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці та інших питань»	-	Прийнято за основу	-

№ з/п	Підзаконні НПА	Ухвалено	Внесено до Реєстру кваліфікацій
1.	Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб»	+	+

Рис.1. Актуальний стан нормативно-правового забезпечення освіти дорослих
Джерело: власне зображення

В цілому можна стверджувати як відсутність усвідомлення значущості освіти дорослих, так і консенсусу у питанні її належного нормативно-правового забезпечення. Певний прогрес відбувається тільки у сфері підзаконних НПА.

4. Заходи з розвитку освіти дорослих

4.1. Просування змін у законодавстві

Найбільш дієвим способом просування змін у законодавстві є внесення відповідних позицій до переліку зобов'язань щодо вступу України до ЄС.

Адже ЄС у Плані з реалізації соціальних прав <https://education.ec.europa.eu/education-levels/adult-learning/about-adult-learning> і заплановано охопити освітою дорослих до 2030 року 60% дорослого населення.

В Європейському Союзі бачимо систему нормативно-правових актів, які регламентують питання освіти дорослих, зокрема і на рівні форсайту:

- «Європейські основи соціальних прав» (European Commission, 2017) та план щодо їх втілення <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1606&langId=en>
 - «Європейські пріоритети щодо умінь та навичок» (European Commission, 2020) https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/european-skills-agenda-sustainable-competitiveness-social-fairness-and-resilience_en
 - «Нові пріоритети щодо освіти дорослих на 2021-2030 роки» (Council of the EU, 2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021G1214%2801%29>
 - Стратегічна рамка для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання у напрямі до європейського освітнього простору та за його межами (2021–2030) (Council of the EU, 2021) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32021G0226%2801%29>
 - «Європейська рамка цифрової компетентності для громадян 2.2» (European Commission, 2022) <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>
 - «Зелені компетентності. Європейська рамка компетентностей для стійкого розвитку» (Bianchi et al., 2022) <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128040>
- Крім того, у сфері освіти дорослих Рада ЄС схвалила у 2022 р.:
- Рекомендації Ради ЄС щодо європейського підходу до мікрокваліфікацій для навчання впродовж життя та підвищення здатності до працевлаштування (Council

Recommendation on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability) (Council of the EU, 2022) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022H0627%2802%29>

- Рекомендацію про індивідуальні навчальні записи (individual learning accounts) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627\(03](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022H0627(03)

Саме тому було б цілком логічно визначити конкретні кількісні параметри у сфері освіти дорослих (роки, відсотки охоплення тощо) для України як кандидата в члени ЄС.

Проте, Звіт ЄК від 08.11.2023 про стан виконання Україною зобов'язань щодо вступу до ЄС https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en, як і розділ Звіту 26 «Освіта і культура» (с.114-116) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/bb61ea6d-dda6-4117-9347-a7191ecef3f_en?filename=SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf не містять даних про освіту дорослих.

На нашу думку, така ситуація є помилковою і її слід виправити.

Реалізація наших пропозицій щодо розвитку освіти дорослих, сформованих у період 2021-2024 рр. можлива лише за умови встановлення жорстких (рамкових) вимог з конкретними термінами виконання у вигляді переліку дій (To-Do-Liste), узгодженим з відповідним графіком вступу України до ЄС.

4.2. Регулювання переліку професій

Одним з проблемних питань у сфері освіти дорослих є перелік професій. Адже освіта дорослих потрібна і для кращої адаптації робочої сили, швидкої перекваліфікації, підвищення кваліфікації та ін. Тому система кваліфікацій в Україні потребує невідкладного оновлення.

Так, у Національному класифікаторі України Класифікаторі професій ДК 003:2010 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> є понад 8000 професій, посад, професійних назв робіт та спеціалізацій до них, проте у Міжнародній стандартній класифікації професій (ISCO-08) <https://register.nqa.gov.ua/isco-classifiers> 5113 професій та спеціальностей.

Особливо прикрою є та обставина що ДК 003:2010 остаточно не приведено у відповідність до ISCO-08, тому бізнес і держава досить часто користуються нормами які фактично відповідають ISCO-88.

Співставити перелік професій України та Німеччини досить важко через суттєві розбіжності (зокрема, кількісні).

У цьому питанні є зміни: Верховна Рада України підтримує створення Єдиного реєстру кваліфікацій (Класифікатора професій) і 09.05.2024 прийняла за основу проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної

системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці та інших питань» за реєстр. № 9630 від 21.08.2023 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3704-20#Text>

Національне Агентство Кваліфікацій (НАК) повідомляє що Єдиний реєстр кваліфікацій створять шляхом об'єднання Національного класифікатора професій, Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, Реєстру кваліфікацій, а повноваження з ведення Єдиного реєстру кваліфікацій буде закріплено за Національним Агентством Кваліфікацій, яке здійснює функції у сфері кваліфікацій <https://www.facebook.com/nakgovua/posts/pfbid0DmUivbarSqc23oLAP45uMZ77ts5DsAyCa5b5NLz8YNfvaER5BfaSDwXQnGrzxKJ2I>.

В подальшому воно буде відповідати за всі завдання у сфері кваліфікацій.

З урахуванням важливості Єдиного реєстру кваліфікацій пропонуємо:

- включити ухвалення Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення національної системи кваліфікацій відповідно до актуальних потреб ринку праці та інших питань» до зобов'язань України для вступу до ЄС (Roadmap вступу України до ЄС);
- запровадити моніторинг розробки Єдиного реєстру кваліфікацій.

5. Підсумки та висновки

Економічні та технічні зміни в сільському господарстві та пов'язана з ними трансформація ринку праці висувають значні вимоги до адаптації професійних кваліфікацій. Це означає:

1. Сучасна система освіти дорослих має враховувати наявні виклики. Ситуація в Україні щодо цього питання вважається неоптимальною. Освітня структура заплутана, з нечітким розподілом обов'язків, а результати навчальної діяльності часто незадовільні.

2. Для того, щоб це виправити, необхідно створити наступні технічні/організаційні передумови:

- Створення державного органу на рівні держави з централізованою функцією контролю;
- Забезпечення координації постачальників освітніх послуг;
- Відслідковування наданих освітніх заходів у сфері освіти дорослих з метою накопичення статистичних даних (включаючи інформацію про кількість подій та учасників) для забезпечення ефективного моніторингу;
- Визначення потреб з метою планування, концептуалізації та організації заходів у сфері освіти дорослих;

→ Створення системи моніторингу та оцінки.

На підставі проведеного аналізу стану та перспектив законодавства у сфері освіти дорослих доцільно підвести **підсумки дослідження**.

1. Зміни у нормативно-правовому забезпеченні освіти дорослих в Україні є недостатніми, мають фрагментарний, ситуативний, «нішевий» характер.

2. Не ухвалено системні закони: про внесення змін до частини 3 статті 53 Конституції України, про освіту дорослих, про Національну систему кваліфікацій.

3. Швидкість розгляду та ухвалення законів є незадовільною і не відповідає як динаміці ситуації, так і потребам України у збереженні та розвитку людського капіталу в умовах повномасштабної війни з боку росії.

4. Звіт Єврокомісії про стан виконання Україною зобов'язань щодо вступу до ЄС не містить чітких і вимірюваних показників прогресу саме у сфері освіти дорослих.

5. Збереження такої ситуації загрожує як втратами людського капіталу для України, так і наростанням суперечностей на шляху України до ЄС.

З урахуванням комплексу наявних проблем вважаємо за необхідне висловити **практичні рекомендації** у сфері розвитку освіти дорослих.

1. Європейській комісії необхідно включити вимоги щодо належного нормативно-правового забезпечення освіти дорослих до Roadmap вступу України до ЄС.

2. План реалізації реформ для вступу України до ЄС має містити чіткі і вимірювані показники прогресу саме у сфері освіти дорослих (дедлайни ухвалення законів тощо).

3. Невідкладне ухвалення Закону України «Про освіту дорослих» має отримати пріоритет у діалозі ЄС-Україна щодо освіти дорослих.

4. Запровадити моніторинг розробки Єдиного реєстру кваліфікацій України, сприяти роботі Національного Агентства Кваліфікацій у цій сфері.

5. Вся практична інформація, сформульована в дослідженні «Аналіз нормативно-правових актів у сфері фахової передвищої освіти», є актуальною і не втратила своєї актуальності.

В умовах, що склалися, розвиток освіти дорослих відбувається у вигляді реалізації окремих ідей/проектів, які можуть і стають «історіями успіху», однак у такий спосіб не можна задовольнити загальні потреби; для цього потрібні далекосяжні рішення, що ґрунтуються на гармонізованій українській концепції освіти та освіти дорослих.

Як основа для подальшої організації освіти дорослих повинен бути розроблений структурований робочий план для підтримки процесів та прийняття рішень, наприклад, у вигляді переліку дій (To-Do-Liste), який повинен бути прийнятий на політичному рівні з метою досягнення мети. А сама мета полягає у тому, щоб підняти в суспільстві питання важливості освіти дорослих та запровадити ключові елементи її планування, а також обговорити деталі, прийняти відповідні рішення і, врешті-решт, законодавчо їх врегулювати.

Ми чітко зазначаємо, що в цьому матеріалі йдеться про пропозиції для розбудови освітніх процесів і вони не є обов'язковими для фактичної організації сучасної системи освіти дорослих в Україні. Для того, щоб реалізувати та втілити в життя відповідні рішення в межах визначених часових рамок, пропозиції повинні бути підкріплені і доповнені реальними часовими термінами і розвинуті до форми концепції («Дорожня карта: терміни»).

Проект двостороннього співробітництва «Сприяння розвитку професійної освіти в аграрних коледжах України - FABU» готовий і надалі розвивати та поглиблювати тему освіти дорослих.

Прикінцеві роздуми:

Під час кризи люди вимагають більше освіти/навчання. Під час економічної кризи це означає: більше загальної освіти! Під час кризи на ринку праці: більше професійної освіти! Під час кризи демократичних інституцій політики вимагають більше політичної освіти! Міграційні кризи слід долати через мовну освіту для мігрантів; в екзистенційних кризах держави має допомогти більше історичної освіти.

Освіта в цілому, і освіта дорослих зокрема, повинна реагувати на ці зміни, пропонуючи професійно керовані простори/траєкторії, в яких відбувається набуття знань, обмін ними та розширення власних можливостей. Це важливо, оскільки освіта/навчання може допомогти людям зорієнтуватися в кризових ситуаціях, набутти впевненості в собі, зміцнити їхню здатність судити і діяти, передати знання про причини і контексти та покращити їхню здатність брати участь у дискусіях.

Отже, кризові часи також дають можливість переосмислити освіту/навчання або, у нашому випадку, освіту дорослих - давайте скористаємося цією можливістю.